

SZEMLE

**JANUSZ KORCZAK: GETTÓNAPLÓ. FORDÍTOTTA
PÁSZT PATRÍCIA ÉS BORZON DÁNIEL,
A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG FELKÉRÉSÉRE KIADTA
A KUK – KÖNYV ÉS KÁVÉ KFT. 2017.**

Büki Péter: Üzenetek a halál kapujából

Korczaak naplójáról, életének utolsó éveiről, hónapjairól már néhány évvel később, 1955. október 25-én, az aznapi Szabad Népben megjelent tárcájában említést tett Barabás Tibor.¹ A Tiszatáj 1983. szeptemberi számában is megjelent egy írás a varsói gettóról, melyben a szerző többször is említi Korczakot.² Ennek ellenére a napló magyar nyelvű megjelenésére a világhírű orvos-pedagógus, gyermekvédő és – a szó nem mai értelmében vett – gyermekjogi aktivista mártírhalálának 75. évfordulójáig kellett várunk.

Nem pusztán kronologikus, napi feljegyzések sorát kapjuk kézbe, a szerző személyes történeteit olvashatjuk, gyerekkoráig visszanyúlva. Azt követhetjük sorról sorra, hogy egy humanista miként próbál önmagát nem feladva reflektálni az őt körülvevő borzalmakra.

A naplóíró Korczak emlékezik, tervez, dolgozik, töpreng, tanít. Írása egy kicsit csapongónak tűnik. De ezen nincs mit

csodálkozni, hiszen éjjel, betegen, teljesen kimerülve ír, hogy nappal elláthassa a gyermekek és az árvaház ügyeit. A napló az éjszaka magányában készül tehát. Ahogy a felvezetőben is írja a kútásó-hasonlatban: ez az utolsó munka, amit mindenkinek magának kell elvégeznie.

a halál mellett lépdél nap
mint nap, éjszakánként
hosszú listát ír elvégzendő
feladatairól

Emlékezik. A *Gettónapló*ban felszínre kerülnek a meghatározó gyermekkori emlékek, személyek, a szülők – főleg apja. Majd megtudhatjuk, miként praktizált, milyen elveket követett.

Utal tanulmányújtjaira is. És nem maradhat ki az első világháború sem. Korczak életét hét éves egységekre osztva készített egy, a szellemi fejlődését bemutató, igen érdekes és reflexív számvetést.

Tervez. Korczak tervei a napló leginkább szürreális részei. Az az ember, aki a halál mellett lépdél nap mint nap, éjszakánként hosszú listát ír elvégzendő feladatairól. És itt nemcsak a következő nap feladatai jelennek meg, hanem egy több

¹ Barabás Tibor: A Sienna utcai vértanú. *Szabad Nép*, 1955. október 25. 4. o.

² Lagzi István: Grossaktion in Warschau – a varsói nagy akció. *Tiszatáj*, 1983. szeptember. A tanulmány érdekessége, hogy a gyermekek helyi plébánoshoz írt levele (*Gettónapló*, 44.) is olvasható benne.

éves „munkaterv”: regények, tanulmányok stb. megírása.

Dolgozik. Korczak a varsói gettóba telepített árvaházában fenntartja azokat a szabályokat – a már megszokott és biztonságot adó szokásokat –, amelyek „kint” is megvoltak az árvaházban. Orvosként figyeli a ház lakóinak súlyát. Színielőadást is tart velük. Mindemellett még kijár a gettó többi beteg gyerekeihez.

Töpreng. Ez filozofikus alkatából következik. Gyermekkori visszaemlékezési során is kiemeli, hogy nem szeretett írni, töprengeni szeretett. Emiatt volt – többek között – konfliktusa apjával.

Tanít. „Aki hálaadással áldozik, az dicsőít engem, és aki ilyen úton jár, annak mutatom meg Isten szabadítását” (Zsoltárok könyve 50.23) – Korczak naplójának elején egy hosszabb hálaadás olvasható. Ez is a pedagógus tanító munkájának része.

Gondolatmenete asszociatív, nem divergál. Tudja, hogy divergálásra nincs ideje. A napló felépítése tudatos, tervezett. Sokszor egy-egy témát félretesz, majd később visszatér rá.

A boldogságról és a halálról írt gondolatai élesek. Hitt a túlvilági életben, ez segíthetett neki: „Az emberek a halált a vég szempontjából érzékelik és szemlélik, pedig az csak az élet folytatása, egy másik élet.” (32).

A *Gettónapló* második részében Korczak hosszan értekezik az eutanáziáról. A halálhoz való jog Korczak korábbi munkáiban is előkerült már.

Leírja, hogy amikor a gettóban élő csecsemők és öregek megölésén töprengett, azt végső soron gyilkosságnak értelmezte. Ugyanakkor olvasható az is, hogy „Részvétből ölnie annak van joga, aki szeret és szenved – ha maga sem kíván életben maradni. Néhány év múlva így lesz.” (69)

Eutanáziáról szóló töprengéseinek másik része „futurisztikus” – előrevetíti az eutanázia jogi szabályozásának lehetőségét.

A szenvedéstől való megszabadítás ezen útja nem csak Korczakot foglalkoztatta.

Később, a deportálások idején, a varsói gettóban volt rá példa, hogy egy orvos gyermekeknek és súlyos betegeknek mérget adott, amikor a németek beléptek a kórházba.³

Korczak miért nem ezt választotta? Miért ment haláltáborba a gyerekekkel? Ennek a napló alapján két okát látom. Az egyik, hogy az eutanáziát nem szabad alkalmazni egy „éhségtől haldokló koldus esetében” – márpedig Korczak a gettóban a rábízott 200 gyermekkel együtt az volt: éhező koldus. A másik ok pedig az, amit szintén említ naplójában. Fiatalként az Istentől „nehéz, ámde szép, gazdag és magasröptű” életet kért. (71) Mindezt annak ellenére gondolta így és írta le, hogy az öngyilkosság kérdése 16 éves kora óta vissza-visszatérően foglalkoztatta.

Korczak élete és életműve sok szempontból és sokféleképpen értelmezhető. Értelmezi a pedagógia, a jog gyermekjogi ága, az irodalom- és a vallástudományok is. Ez utóbbira egy érdekes példa, ahogyan a '70-es években *Joseph Ratzinger* Korczak

fiatalként az Istentől „nehéz, ámde szép, gazdag és magasröptű” életet kért

³ Hanna Krall számol be erről *Egy lépéssel az Úristen előtt* című riportkötetében (Európa Könyvkiadó, Budapest, 1981.)

és *Kalkuttai Teréz* életét párhuzamba állította, felmutatva, miként „lehet biológiai apaság és anyaság nélkül is valóra váltani az apaság és anyaság igazi lényegét.”⁴

Az utolsó bejegyzés 1942. augusztus 4-én született. Ami az után következett, azt *Jichak Katzenelson* gyászénekéből ismerjük:

„Az elsők, akiket meggyilkoltak: itt maradt árvák voltak, gyerekek.
Őnáluk szebbet, jobbat nem terem a föld, ez a mi gonosz mostohánk.
Mennyi vigaszt nyújthattak volna még nekünk e szerencsétlenek!
Bánatos, szóltan arcocskájuk láttán el-
oszlott volna sötét éjszakánk!”⁵

Korczak volt az egyetlen Varsóban, aki halálba ment a rábízottakkal? A kérdésre a válasz alapján véve mindegy is lehetne, de nem az. A varsói gettó végnapjainak krónikása, Jichak Katzenelson beszámol több mártírról is. Őrájuk emlékezve is meg kell állnunk, lelkünkben el kell helyeznünk egy kavicsot, hogy az mindig emlékeztessen bennünket, pedagógusokat, hivatásunk legvégső imperatívuszára.

⁴ Joseph Ratzinger: A Háromságban egy Isten. *Szolgalat*, 41. szám, 1979. 36. o.

⁵ Jichak Katzenelson: *Ének a kiirtott zsidó népről* (Halasi Zoltán fordítása). Kalligram, 2014.

A sziráki óvoda gyermeke